

ВНЕСОК В.В. КОЧУБЕЯ (1829–1878) У РОЗВИТОК ЦУКРОВАРІННЯ В ЧЕРНІГІВСЬКІЙ ГУБЕРНІЇ

Іванченко Л.А.

Національна наукова сільськогосподарська бібліотека НААН (м. Київ, Україна)

Протягом трьох століть – з кінця XVII до початку XX ст. родина Кочубей проживала у с. Дубовичі Глухівського повіту Чернігівської губернії [1, с. 8]. Добрі господарі доклали рук до процвітання краю, дбали про добробут людей та розвиток промисловості – зводили церкви, відкривали школи, будували заводи, розвивали сільське господарство, піклувались про підняття культурного рівня мешканців поселення.

Роки господарювання Василя Васильовича Кочубея (30) (1829–1878) [2, с. 547–548] в Російській імперії відзначено розвитком цукрового виробництва. У 1802 р. в Тульській губернії збудовано перший рафінадний завод, який виготовляв продукцію з місцевої сировини [3]. Та розвивалась галузь дуже повільно. До 1825 р. було побудовано лише один завод. У період 1825–1833 рр. відкрилось 36 нових підприємств, а до кінця 1848 р. їх налічувалось уже більше 250, і виготовляли вони 962 000 пудів цукру сирцю [4, с. 509]. Першими цукрозаводчиками імперії вважають М.П. Шишкова (1793–1869) [5] та І.Я. Мальцова (1774–1853) [6].

У 1830-х рр. на околиці Дубович функціонували гуральня і костопальний завод. Костопальний завод В.В. Кочубея був оснащений печами для 150 пар чугунів. Устаткуванням для зерніння вугілля слугувала ручна машинка Бутенонів, на якій виготовлялось до 9 кг вугілля з 16 кг сировини [7, с. 197–198].

У 1839 р. було збудовано цукровий вогневий завод Кочубея, що свідчило про високий індустріальний розвиток і прогресивність господарів [1, с. 12].

У 1860–1861 рр. на цукровому заводі В.В. Кочубея у м. Дубовичі Глухівського повіту Чернігівської губернії вироблялось до 38 т (2 340 пудів) цукру-піску [8, с. 48]. Для забезпечення процесу працювало 250 найманих робітників, яким платили в рік по 4 руб. сріблом чоловікам і по 5 руб. жінкам. Дров соснових для переробки 1 640 кг буряків витрачали 20 складометрів. За добу обробляли близько тридцяти тон буряків, на що витрачали 250 000 руб. сріблом [7, с. 198].

Процес виготовлення цукру-піску на вогневому заводі В.В. Кочубея у м. Дубовичі детально описано у виданні «Журнал сільського господарства» [7, с. 193–198], який публікувало Імператорське Московське товариство сільського господарства. Секретарем товариства, незмінним редактором журналу був С.О. Маслов (1793–1879). Ним ініційовано створення Комітету цукроварів у 1834 р. [9, с. 406]. Відомості про роботу цукроварні В.В. Кочубея зібрав управитель п. Барановський.

У журналі товариства запроголоковано засідання від 4 лютого 1856 р., на якому розглядалося обговорення питань щодо роботи цукроварень Російської імперії, зокрема цукроварні Ребиндера з Білгородського повіту, Милорадовича – Чернігівського повіту, Кочубея – Глухівського повіту. А також застосування на

цукрових заводах новітнього на той час процесу відділення вапна з бурякового сиропу за допомогою стеаринової кислоти, про що доповідав розробник методу п. В. Подвисоцький [7, с. 205–227]. В 1855–1856 рр. цей спосіб випробували 49 заводів імперії, та лише 26 з них прийняли його до вжитку [7, с. 207], серед яких заводи В.В. Кочубея [7, с. 212–213], Скоропадського, Сльозкіна [7, с. 212], Кушелева-Безбородька [7, с. 216]. Ці господарі висловили подяку розробнику і просили скористатись патентом на наступний рік.

Для виробництва цукру на землях володінь вирощували цукрові буряки білі Саксонські [7, с. 193] з власного насіння. Для переробки буряків на заводі використовували 6-ти гідравлічні преси. За добу переробляли по 160–180 берківців. Ручний двигун приводився в рух кінним приводом і обертав тертушку до 700 об/хв. Мезгу проціджували через конопляні серветки. Очищали сік вогневим методом. Вибілювали вапном.

У кінці ХІХ ст. технічна перебудова підприємств цукрової галузі здійснювалась швидкими темпами. Продуктивність вогневих цукроварень була значно меншою за виробничу потужність парових, принцип дії яких полягав не у виварюванні соку та сиропу на голому вогні, а у згущенні його під парою [9, с. 48].

Після смерті В.В. Кочубея у 1878 р. його землями і майном розпоряджалась опікунська рада аж до 1896 р. Вогнепальний цукровий завод було закрито у 1894 р. [8, с. 49].

Джерела та література

1. Павлович П. А. Дубовичи. Имение Варвары Васильевны Кочубей, Глуховского уезда, Черниговской губернии П. А. Павлович. – К. : тип. Кульженко. – 1903. – 145 с.
2. Модзалевський В. Л. Малоросійський родословник/ В. Л. Модзалевський. – К. : тип. т-ва Г.Л. Фронкевича и Ко, 1910. – Т. 2, Е–К. – 720 с.
3. Цукрова промисловість [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [https://ru.wikipedia.org/wiki/Сахарная промышленность](https://ru.wikipedia.org/wiki/Сахарная_промышленность). – Заголовок з екрана.
4. Промышленность и техника : энцикл. пром. знаний. – СПб. : тип. Т-ва Просвещение, 1903. – Т. 4 : Сел. хоз-во и обработка важнейших его продуктов. – 745 с.
5. Шишков М. П. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [https://ru.wikipedia.org/wiki/Шишков, Николай Петрович](https://ru.wikipedia.org/wiki/Шишков,_Николай_Петрович). – Заголовок з екрана.
6. Мальцов І. Я. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [https://ru.wikipedia.org/wiki/Мальцов, Иван Акимович](https://ru.wikipedia.org/wiki/Мальцов,_Иван_Акимович). – Заголовок з екрана.
7. Журнал сельского хозяйства. – М. : Университ. тип., 1856. – № 3. – 254 с.
8. Гурба В. Г. Дубовичі : іст.-краєзнавчий нарис / В. Г. Гурба. – К. : Бізнесполіграф, 2012. – 279 с. : фотогр. + 4 с. дод.
9. Ряба О. І. Становлення Московського товариства сільського господарства у контексті еволюції систем землеробства / О. І. Ряба // Таврійський наук. вісн. – 2013. – Вип. 84. – С. 401–410.